

JOBST, S.

Profession und Europäisierung. Zum Zusammenhang zwischen Lehrerhandeln, Institution und gesellschaftlichem Handel

Axman : Münster / New York / München / Berlin, 2010. ISSN 0932-4763. ISBN 978-3-8309-2226-1.

Řídící vliv Evropské unie na běžný život evropských států pokračuje. Současně se projevuje malý zájem občanů členských zemí EU o evropská politická témata a účast v evropských politických záležitostech. Vzdělávací politika očekává od školy, že bude kvalifikovat mladou generaci pro život v evropské společnosti. Škole připadá hlavní a obtížná role, a sice připravovat novou generaci na utváření sociálního, ekonomického a kulturního integrativního modelu evropské společnosti. Takové je východisko výzkumu Solveig Jobst, který představuje ve své publikaci.

Solveig Jobst vystudovala sociologii, pedagogiku a anglistiku na univerzitě v Lipsku a v Glasgowě; na univerzitě v Lipsku také promovala a habilitovala se v oboru pedagogika. Od roku 2009 působí jako profesorka pro mezinárodní a interkulturní výzkum vzdělávání na Univerzitě Otto-von-Guericke v Magdeburku. Ve své výzkumné práci v oblasti srovnávacího výzkumu se soustředí především na témata evropeizace/internacionalizace národních vzdělávacích systémů, sociální nerovnost ve vzdělávacích procesech a prostřednictvím vzdělávacích procesů, migrace, socializace, vědecká teorie a profesionalizace povolání učitele.

Kniha „Profese a evropeizace“ se zabývá tím, jak dalece skutečně dochází k internacionalizaci silně národnostní školy. Výzkum Solveig Jobst se soustředí se na centrální aktéry zprostředkování školního vzdělání, tedy na učitele. Empirický základ tvoří celkem 92 řízených rozhovorů s učiteli primárního a nižšího sekundárního stupně z Polska, České republiky a Německa (Saska). Pojmově-teoretický rámec analýzy tvoří koncept habitus Pierra Bourdieuse.

Ve svém výzkumu autorka analyzuje postoje a chování učitelů; nezkoumá však pouze výpovědi o utváření evropského vědomí. V návaznosti na metodologické základní trio poskytuje pohled také na mikroúroveň (vzájemný vztah mezi jedním učitelem), mezoúroveň (národní zvláštnosti školy jako instituce) a makroúroveň (národní společnost - makrospolečenská evropeizace). Autorka konstruuje závěrečnou teorii učitelova jednání v instituci zvané škola v interakci se společenskými silami.

Studie se skládá z pěti částí. V první části autorka zdůvodňuje společenskou významnost studie: formuluje výzkumný problém a přináší podrobnou charakteristiku výzkumu, představuje design komparace. Charakterizuje metodologické základy studie, rámcové podmínky chování učitele a shody a rozdíly mezi porovnávanými zeměmi. Ve druhé části se zabývá chováním učitele, institucí a společností: uvádí teoretické základy a metodologické postupy studie. Obsahem třetí části je Evropa v chování učitelů: srovnávací analýza na mikroúrovni. Čtvrtá část je nazvána Kontextualizace „mikrovýsledků“ a teoretické závěry. Autorka podává komplexní

výklad empirické typologie, uvádí shody v habitu učitelů a empirické a teoretické shrnutí. Pátá část přináší reflexi výsledků a politický výhled. Autorka uvádí metodické poznámky a metodologické závěry a přináší návrhy na činnost školy v rámci evropeizace. V příloze je uveden seznam vyobrazení a tabulek, přehled literatury, hlavní otázky, které byly položeny učitelům, přehled kategorií a proměnných pro statistické vyhodnocení pomocí SPSS a příklady z dotazníků.

Empirické výsledky výzkumu chování učitele porovnává autorka s historicko-spoolečenskými zvyklostmi daných zemí a v tomto kontextu je dále interpretuje (idiografická funkce). V šesti závěrečných tezích ukazuje, co může být učiněno, aby bylo možné tzv. „reflexivní evropské vzdělávání“ (*reflexive europäische Bildung, REB*) také realizovat (melioristická funkce):

1. teze: REB potřebuje otevřenou atmosféru, v níž práce učitele dochází ocenění, a to tím, že je postavena do rovnoprávného vztahu s ostatními producenty vědění v otázkách o evropském vzdělávání zaměřeném na utváření společnosti vzdělání v kontextu globalizace a evropeizace.

2. teze: REB vyžaduje veřejné problematizování zostřujících se sociálních nerovností a jejich zastírání v kontextu vzdělávání pro Evropu.

3. teze: REB se může podařit pouze tehdy, když je rozšířen rozhodovací prostor učitelů v rámci procesně orientovaného pochopení kurikula, a stává se tak pevnou součástí školské reformy.

4. teze: K realizaci REB je třeba podpory spolupráce učitelů při integraci požadavků společnosti do pedagogické praxe.

5. teze: Pedagogická praxe zaměřená na realizaci REB se může zakládat pouze na kurikulech respektujících kulturní zvláštnosti určitého místa (oblasti) a dávajících prostor pro spojování Evropy a regionálních, národních nebo jiných subevropských lokálních aktérů – tj. tzv. *feldsensible Curricula*.

6. teze: REB může být realizováno pouze v kontextu integrační školské struktury.

Uvedené teze poukazují na naléhavou potřebu racionálního plánování vzdělávání, která klade důraz nejen na ekonomické zájmy, ale také na sociální a univerzální hodnoty při utváření evropské společnosti. Je zřetelné, že probíhající evropeizace sama o sobě nemůže být chápána jako záruka pro více svobody, zvláštní šance rozvoje a překonávání hranic. Analýza vztahu mezi habitem učitelů, prostředím školy a společenskou změnou provedená v této práci je chápána jako příspěvek k objasnění komplexních mechanismů a struktur internacionalizujících se národních společností. Ze srovnání je patrné, že učitelé uchopují téma Evropy odlišně podle národního kontextu a přitom reprodukují specificky v souladu se svým povoláním napětí, která charakterizují moderní kapitalistickou společnost (sociální nerovnost vs. postulát rovnosti, objektivizace sociálních procesů vs. subjektivní orientace, instrumentálně-strategická racionalita vs. reflexivita) a zvláštnosti národní společnosti (národní konstrukce identity, národní školský systém). Toto sociální zpevnění se láme tam, kde se habitus ve vztahu k daným institucionálním a národním strukturám neukazuje jako vhodný. Pak dochází k interním (mezi prvky habitu samého) a externím (mezi habitem a neinternalizovanými záměry instituce) rozporům v profesním poli učitelů.

Autorka dochází k poznatkům velmi podnětným z teoretického a metodologického hlediska. Dospívá mj. ke zjištění, že konzistentní zakotvení Evropy ve vzdělávacím systému je vázáno na silnou národnostní politiku – čím více národa, tím více Evropy. Národní stát stejně jako dříve má značný vliv na chování ve školním prostředí, univerzální tendence školy jsou v rozporu se sociálním a kulturním integračně působícím evropským modelem společnosti a jsou nezbytné zásadní reformy v oblasti vzdělávací politiky. Práce ukazuje zřetelně, že národně pojaté vzdělávací systémy neztratily svůj vliv ani v oblasti chování učitelů týkajícího se Evropy. Studie je významným přínosem do tématu vzdělávání pro Evropu v období, kdy se setkáváme v řadě členských zemí EU s pochybností o správnosti rozvoje EU. Ukazuje, co také může škola dělat pro rozvoj a posílení evropského vědomí dětí a mládeže.

Věra Ježková